

UPOTREBA METODE SOKRATOVIH KRUGOVA U NASTAVI

Tina Marasović

Osnovna škola Kman-Kocunar
Split, Hrvatska
tina.marasovic@gmail.com

Primljeno: 22. 10. 2012.

Ideja o metodi Sokratovih krugova nastaje između 1910. i 1940. godine, a danas poznajemo različite varijacije i primjene. Ipak, temelj metode su rasprava i metaraspava. Metoda potiče razvoj vještina i sposobnosti potrebnih prilagodbi brzome, suvremenom svijetu i razvoju učenika u aktivnog, demokratskog građanina. Vještine slušanja, izražavanja, analiziranja, kritičkog promišljanja i uvažavanja različitosti mišljenja i stavova, ciljevi su nacionalnih kurikuluma, ali su i posljedica primjene metode Sokratovih krugova. Glavni čimbenici metode su nastavnik, adekvatan tekst i učenik, no uspješnost metode ostvaruje se tek uspostavom međusobnih odnosa.

Ključne riječi: Sokratovi krugovi, diskusija, nastavnik, učenik, tekst, vještine

Promišljanje može biti vezano uz vještine na način da se djecu uči razlika između činjenice i mišljenja ili kako napraviti valjanu generalizaciju. Može se tumačiti i kao mentalna stimulacija povezana sa stvarnim problemima ili svakodnevnim poteškoćama.

(Shaw, 2008, 8)

Stari grčki filozofi bili su poznati ljubitelji mudrosti, čak i kao oni koji posjeduju savršenstvo u filozofskoj misli. Dva i pol tisućljeća filozofija se smatra teškom za većinu, a posebno za učenike. »Težina« je bila razlog svrstavanja filozofije u kurikulum visokog obrazovanja.

Živimo u doba potrebe za cjeloživotnim učenjem, a u tome možemo biti uspješni samo ako učenike naučimo »kako učiti«. Često čujemo tu frazu te se postavlja pitanje optimalnog sredstva. U ovome ćemo tekstu prikazati jednu od mogućih metoda, metodu Sokratovih krugova. Ta metoda aktivira učenika i upućuje na kritičko mišljenje potrebno za propitivanje etičkih, vrijednosnih i drugih socijalnih i ljudskih situacija. Prema riječima Matta Copelanda,¹ metoda Sokratovih krugova, opisana u istoimenome djelu, mijenja način na koji pojedinac čita, misli, raspravlja, piše i ponaša se. Mijenja i pojedinčevu perspektivu o životu, učenju i ponašanju. Kritičko čitanje, kritičko mišljenje, vještine raspravljanja, slušanja, timskog rada, širenje vokabulara, samo su neki od razloga za uključivanje Sokratovih krugova u nastavu (Copeland, 2005, 3). Autorova posveta u knjizi: »Za moje studente – Hvala na svemu čemu ste me naučili«, govori o tome koliko je ova metoda uspješna. Kao što kaže Copeland, spomenuta metoda podjednako doprinosi studentima i učiteljima. Učitelj želi svojim učenicima usaditi vještine učenja koje studenti koriste i nakon završetka formalnog obrazovanja. O čemu se zapravo u ovoj metodi radi?

Američki je filozof i pedagog Mortimer Adler razvio ideju metode Sokratovih krugova na temelju vlastitog iskustva i iskustva svojih kolega profesora. *Pokret velikih knjiga (The Great Books Movement)* kojeg su razvili između 1910. i 1940. godine Alexander Meiklejohn s Amhersta, John Erskine sa Sveučilišta u Columbiji, Stringfellow Barr i Scott Buchanan sa Sveučilišta u Virginiji te Adler i Robert Hutchins sa Sveučilišta u Chicagu, za cilj je imao uvođenje Sokratovih pitanja u obrazovni kurikulum i stvaranje okvira za pedagošku praksu. Termin 'sokratski seminar' skovao je Scott Buchanan 1996. godine, a ideja je nastavljena osnivanjem organizacija kao što su Centar za sokratsku praksu, Nacionalni Paideia centar i Koalicija osnovnih škola (usp. mrežne stranice *The Great Books Movement*). S vremenom ju je sve više stručnjaka, tvrdi Copeland, poput Dennisa Graya, Lesleya Lambrihga i Margaret Metzger, primjenjivalo u vlastitoj nastavi.

¹ Nakon devet godina rada u srednjoj školi kao profesor engleske književnosti, postaje savjetnik u Ministarstvu obrazovanja u Kansasu. Predsjednik je Udruge učitelja engleskoga jezika u Kansasu. Sudjelovao je na brojnim lokalnim, regionalnim i nacionalnim konferencijama te objavio knjige i članke na temu podučavanja engleskoga jezika i književnosti. Dobitnik je brojnih američkih nagrada za nastavnike. Njegova knjiga *Sokratovi krugovi* rezultat je nastavnčkog iskustva i iskustva provođenja te metode, a namijenjena je nastavnicima koji su na početku provođenja metode, kao i onima koji su u tome već iskusni, a žele optimizirati koristi ove snažne metode.

Metoda Sokratovih krugova započinje tako što učenici dobiju kratki tekst. Taj tekst trebaju pročitati. Učenici su postavljeni u dva koncentrirana kruga. Učenici unutarnjeg kruga razgovaraju o »značenjima iskazanima u tekstu, a učenici vanjskog kruga promatraju taj razgovor«. Nakon što je prvi krug raspravio o tekstu,

»... drugi krug progovara o kvaliteti same rasprave i o individualnoj i grupnoj dinamici koja ju je pratila. Učenici potom zamjenjuju uloge i slijedi drugi dio s novim idejama u svakome krugu. Razne su varijacije, ali temelj metode predstavljaju: diskusija–povratna informacija–obrnuti redosljed.« (Copeland, 2005, 9)

Vanjski krug učenika smije samo »gledati, promatrati i slušati raspravu, ali ne i komentirati dok ona traje«, kao i obratno (Copeland, 2005, 9). Djelo Matta Copelanda predstavlja njegovo iskustvo i primjenu metode Sokratovih krugova.

Osnovna je procedura u Sokratovim krugovima sljedeća:

Započinje dan prije Sokratovih krugova. Učitelj podijeli učenicima određeni tekst kojega oni kod kuće čitaju, analiziraju i vode bilješke. Kada dođu na sat, učitelj ih podijeli u dvije grupe, unutarnji i vanjski krug. Učenici unutarnjeg kruga naglas čitaju tekst i započinju diskusiju koja traje deset minuta, dok učenici vanjskog kruga promatraju ponašanje i dinamiku diskusije. Nakon toga, učenici vanjskog kruga iznose svoja zapažanja. Grupe potom zamijene mjesta i uloge. Jednom kada se učenici naviknu na postojeću strukturu, moguće su modifikacije ovisno o svrsi, kontekstu, fokusu i temi. Sjedenje u krug, kontakt očima i neverbalna komunikacija esencijalni su dio kvalitetne primjene metode. Učenici unutarnjeg kruga sjede na podu, a učenici vanjskog na stolcima iznad njih što im omogućuje lakše promatranje ponašanja učenika unutarnjeg kruga.

S obzirom na to da učenici međusobno dijele svoje ideje, mišljenja i osjećaje, a to može biti stresno za bilo koju dob, »potrebno je da učitelj osmisli aktivnosti koje će učenicima pomoći da se bolje upoznaju« (Copeland, 2005, 9). Prethodne aktivnosti potrebne su i radi bržeg i lakšeg privikavanja na metodu. Jedna od mogućih aktivnosti je razgovor o postavljanju pitanja i postavljanje pitanja samih.

»Poznata struktura takvih aktivnosti osvještava učenike da je postavljanje vlastitih pitanja i istraživanje pitanja drugih sigurno i produktivno u svrhu vlastitog učenja i razvoja.« (Copeland, 2005, 40)

Tako se učenici suočavaju s činjenicom da ne postavljaju uvijek dobra pitanja jer ostali učenici ponekad traže dodatno objašnjenje ili su njihova pitanja često izložena različitim interpretacijama.

Matt Copeland primjećuje stalnu potrebu tradicionalnog obrazovnog sustava da učenik uvijek mora znati točan odgovor, a istovremeno zanemaruje potrebu za učenikovim postavljanjem pravih pitanja. Copeland postavlja temelje ove metode i preporučuje primjenu na svim obrazovnim razinama s odgovarajućom modifikacijom s obzirom na dob polaznika.

»Učenike treba gurnuti preko granice površinskog značenja, pokazati im da svako učenje uključuje postavljanje pitanja i da postavljanje jednog pitanja vodi postavljanju drugih pitanja.« (Copeland, 2005, 7)

Takvo postavljanje pitanja vodi idealu demokratskog obrazovanja. Postavljanjem pitanja izvlačimo iz učenika ono što on već zna i time postaje svjestan svog (spo)zna(va)nja. Treba osvijestiti učeniku da je svo naše znanje prije »kontinuirana nit tkana tijekom našeg života, nego izolirani niz pitanja i odgovora« (Copeland, 2005, 8). Kao učitelji trebamo pomoći našim učenicima u spoznaji da je naše postojeće znanje temelj za nadgradnju budućih znanja i da postavljanjem pitanja pronalazimo te veze. To je iznimno važno zbog činjenice da naši učenici misle da svako pitanje ima samo jedan odgovor.

»Ako poslije svakog učenikova odgovora na pitanje učitelj postavi drugo pitanje koje istražuje druge perspektive danog odgovora ili aplikacije koncepta koje taj odgovor producira, učenici uviđaju da je kritička misao vještina koja se stječe i razvija, a ne neko tajno društvo kojemu neki učenici pripadaju, a neki ne.« (Copeland, 2005, 11)

Takav način postavljanja i odgovaranja na pitanje dobiva jednu novu dimenziju.

Tijekom prvih nekoliko Sokratovih krugova učenici vanjskog kruga dobiju formular prema kojemu vrednuju diskusiju unutarnjeg kruga. Formular sadrži smjernice i upute za kvalitetnu analizu. Nakon što učenici dobiju osjećaj što i kako treba, formular se odbacuje i učenici sami zapisuju svoje opservacije. Učenici puno emotivnije i ozbiljnije doživljavaju kritiku od svojih kolega, nego od učitelja, pa će im i motivacija za popravljanjem biti veća. Kada ih učitelj kritizira imaju osjećaj da ih se osuđuje. Isti osjećaj je i dok slušaju komentare svojih kolega, ali je procjena manje formalna i konstruktivnija. Osim što iskazuju svoje primjedbe, jako je bitno da članovi vanjskog kruga ponude i neka moguća

rješenja navedenih problema u komunikaciji. Postavljaju im se pitanja o tome što će oni napraviti kada zamijene uloge da bi ta diskusija bila kvalitetnija.

Uloga vanjskog kruga u odnosu na unutarnji krug nije ništa novo. Takav je odnos naša svakodnevnica. Uvijek imamo nekoga tko nas promatra i tko (pr)ocjenjuje naše ponašanje. Počevši od naših roditelja, prijatelja, supružnika, djece, poslodavaca... Bilo se čija kritika, bila ona pozitivna ili negativna, odražava na naše daljnje ponašanje. Kritike su poželjne, ali moraju ispunjavati jedan uvjet da bi bile i prihvaćene. Moraju biti konstruktivne. Isti kriterij projicira se i na metodu Sokratovih krugova. Te su primjedbe vrlo važne jer one postaju fokus kada se mjesta zamijene, i to onome tko ih je primijetio da sam to ne radi, ali i onome koji je primijećen da to promatra kod drugih. »Vrlo je važna činjenica«, smatra Copeland, »da su učenici svjesni situacije da promatraju, ali i da će biti promatrani« (Copeland, 2005, 33).

Zbog činjenice da učenici moraju slušati učenike kruga kojemu ne pripadaju, ova metoda doprinosi razvoju metode slušanja. Jedna od učenica zaključila je da »Sokratovi krugovi nisu samo način razumijevanja teksta nego i način razumijevanja ljudi« (Copeland, 2005, 21). Takav komentar nije slučajan jer metoda prisiljava učenike da prate verbalnu i neverbalnu komunikaciju sudionika te način njihova ostvarivanja obzirom na okolnosti. Copeland tvrdi da je struktura Sokratovih krugova takva da »učenici usavršavaju vještinu učenja tako što ono što slušaju ušima, čuju svojim umom« (Copeland, 2005, 17).

Učenici koji slušaju i promatraju diskusiju u vanjskom krugu mogu uočiti kako nedostatak vještine međusobnog slušanja ometa ili čak osiromašuje diskusiju. Isto tako, slušajući ideje i argumente drugih, možemo proširiti i utvrditi vlastiti stav, ali ga možda i promijeniti. Međutim, ne mora se dogoditi ni to, već može doći do toga da učenici pronađu zajednički kontekst u koji će uklopiti individualna rješenja.

»Bez razvijene vještine aktivnog i strpljivog slušanja, nećemo moći razviti socijalnu vještinu potrebnu da bismo postali efektivnim članom demokratske diskusije.« (Copeland, 2005, 17)

Koristeći tekst i pokušavajući spojiti svoj odgovor s onime napisanome u tekstu, pojedinac pokazuje vještinu zapažanja i povezivanja te,

argumentirajući, razvija ili usavršava vještinu usmenog izražavanja. Copeland u svojoj knjizi naglašava da metoda

»... omogućuje učenicima da shvate da interpretacija ne bi trebala biti ograničena formom i sadržajem napisanoga i analizama stručnjaka, nego živi proces nastao spontano, intelektualnom diskusijom.« (Copeland, 2005, 14)

Shvativši da su itekako bitni u procesu interpretacije i prihvaćanja teksta, učenici najčešće steknu želju za sve češćim čitanjem i traženjem dubljeg smisla u svemu što gledaju, čitaju ili slušaju. Metoda rada na tekstu uvijek omogućuje, čak i onima koji nisu jaki u argumentiranju, da se pomognu onime što imaju pred sobom. Upravo je zbog toga izražena potreba za raznolikošću lingvometodičkog predloška. On može biti literaran, povijestan, znanstven, matematički, filozofski, ili neko umjetničko djelo, glazba ili čak filozofsko pitanje. Copeland naglašava da pri tome treba paziti da predložak bude od važnosti za učenikove živote ili povezan s gradivom koje uče jer im to povećava motivaciju i želju za pronalaženjem što više rješenja i pitanja. Copeland ističe da je Sokratov krug uspio kada učenici imaju više pitanja nego na početku rasprave. Što više kontrole u dinamici razgovora prepustimo učenicima, to će se oni osjećati slobodnijima i korisnijima u raspravi (Copeland, 2005, 31).

Da bi metoda ispunila svoju svrhu treba proći neko vrijeme, a zahtijeva se dobra priprema nastavnika. Nastavnik mora voditi računa o »razrednoj klimi (fizičkoj i emocionalnoj), o svojoj ulozi i o tome kako pripremiti učenika na visoku kvalitetu dijaloga« (Copeland, 2005, 28). Velika je potreba učitelja da, iako ima pripremljena pitanja, mora voditi računa o tome da su učenici došli sa svojim idejama, svojim pitanjima i svojom interpretacijom te da dijalog može otići u potpuno drugome smjeru. Učitelj mora biti spreman na to i tijekom dijaloga smisliti nova pitanja koja će taj dijalog potaknuti i adekvatno pratiti. Učiteljeva su priprema, fleksibilnost, otvorenost uma i kreativnost presudni pri pomoći učenicima da »otključaju misteriju shvaćanja i pojava« (Copeland, 2005, 68). S druge strane, učitelj mora biti fleksibilan i prilagodljiv i dopustiti da rasprava teče smjerom koji su učenici započeli te pustiti kontrolu učenicima, a komentirati minimalno i samo najnužnije. Vrlo je važno da učitelj odabere dobar tekst, za koji smo naglasili da bi trebao biti od važnosti za učenikov život ili povezan s gradivom koji oni uče; drži raspravu unutarnjeg kruga fokusiranu i u tijeku, dirigira povratnom informacijom vanjskog kruga i evaluiira individualne i grupne izvedbe.

Učenici često definiraju školu kao pasivnu aktivnost. Nastavnik koji provodi metodu Sokratovih krugova od učenika traži čitanje ispod

površine teksta te tako kod njih razvija kreativnost i kritičnost. Matt Copeland napominje da je kritičko mišljenje proces. Naglašava da je vrlo važno učenicima pokazati da pisanje i mišljenje treba shvatiti kao

»... nedovršen proces, da postoji uvijek nešto što možemo poboljšati, proširiti onime što će nam pisanje (i mišljenje) učiniti kompletnijima, vrijednijima i efektivnijima. Na kraju dana, naše pisanje i mišljenje i naši životi su grube verzije.« (Copeland, 2005, 12)

To je iz razloga što je naš život takav da nam svakodnevno donosi nova iskustva i nove situacije. Zašto bismo onda naše vještine trebali shvatiti kao nešto dovršeno, bez mogućnosti svakodnevnog usavršavanja? U metodi Sokratovih krugova učenici stvaraju veze sa samima sobom, jedni s drugima i s tekstom. To je važno s obzirom na to da se svijet sve više tehnicira i sve više dolazimo u susret s ljudima i idejama i obavljamo sve više poslova radeći u timu, a ne rješavajući ih individualno. Upravo zato s učenicima treba poraditi na razvijanju vještina. U današnjem je brzome svijetu mnogo konfliktnih situacija. Koristeći metodu Sokratovih krugova, kaže Copeland, učenici se nalaze u kontroliranoj konfliktnoj situaciji u kojoj aktivno rade na pronalasku rješenja. Potreba za aktivnošću i kreativnom analizom potiče učenika da uz pomoć analiziranog teksta u sebi samome pronađe nova značenja o raspravljanoj temi. Ono što se naziva *brain storming* u ovoj metodi dobiva jednu novu dimenziju. Mogli bismo je nazvati argumentiranim *brain stormingom*.

Ova je metoda korisna jer omogućava mnoštvo mogućih interpretacija koje nam na početku možda i nisu vidljive pa učenici shvaćaju nedostatak prebrzih zaključaka. Metoda je uspješna »jer pomažući učenicima u razumijevanju gledišta i toleriranju višeznačnosti koje ta gledišta mogu stvoriti, uče ih suspendiranju osuđivanja prije potpunog istraživanja neke teme« (Copeland, 2005, 41). Da bi se došlo do takve razine svijesti potrebno je raditi na vještini raspravljanja i dijaloziranja. »Rasprava je deduktivan proces u kojemu od mnoštva ideja na početku, dolazimo do samo nekoliko na kraju« (Copeland, 2005, 44). Kao učitelji, možemo ponuditi neka objašnjenja onoga napisanoga u tekstu, odgovarati na pitanja ili razjasniti učenicima ono što im možda nije jasno. Znamo da je rasprava gotova kada dođemo do dijela u kojemu učenici nemaju više pitanja i mogu početi raditi. »S druge strane, dijalog je induktivan proces u kojemu broj ideja raste kako razgovor teče dalje« (Copeland, 2005, 44). U učionici, rana faza oluje ideja za neki tekst vrsta je internog dijaloga. Počinjemo općenitim idejama, obično

zapisujući što je više moguće, ne znajući koja će nam od njih možda poslije trebati. Važemo i uzimamo u obzir nove misli i alternative kojih se sjetimo, prilagođavajući i modificirajući već postojeće ideje. Mnoge od nas frustrira što nam se čini da nikada nećemo doći do zaključka, a možda ga i neće biti. Indirektno, učimo učenike u ranoj dobi da to što imaju pitanja ne sugerira nedostatak razumijevanja, nego znatiželju za daljnjim učenjem. U metodi Sokratovih krugova, ta pitanja postaju temelj ideja.

»Što više pitanja napišu, to je više mogućih smjerova u kojima razgovor može ići, a time i mogućnosti kvalitetnijeg dijaloga.« (Copeland, 2005, 50)

Sljedeći bitan proces je kritička refleksija. Prema Copelandu, kritička refleksija počinje

»... čitalačkim iskustvom i napreduje prema trima različitim razinama refleksije: reflektivnom promišljanju, samoprocjeni i postavljanju ciljeva.« (Copeland, 2005, 77)

U Sokratovim krugovima, dijalog unutarnjeg kruga prikazuje čitalačko iskustvo, a vanjski krug pomiče raspravu prema spomenutim razinama refleksije. Inicijalni korak prema reflektivnom procesu unutarnjeg kruga je reflektivno promišljanje. Copeland ističe da je

»... reflektivno promišljanje o tome što se postiglo. Što ljudi više napreduju u stupnjevima reflektivnog promišljanja, počinju postavljati pitanja, organizirati, argumentirati, hipotezirati i predviđati.« (Copeland, 2005, 77)

Dijalog je fokusiran na učenika i ovisi o njegovim prethodnim značajkama i iskustvu.

»Zato što je to kolaborativna aktivnost koja traži od učenika da rade zajedno da bi stvorili grupu razumijevanja i značenja, metoda može biti primijenjena na različitu dob.« (Copeland, 2005, 113)

Možda je najvažnije da pomoću Sokratovih krugova i razrednog dijaloga učenici pronalaze vrijednost i zasluge vlastitih ideja i glasova; uče da su jednaki kolaboratori u kreiranju znanja i značenja. Jednostavno, učenici uče da su i oni bitni. Upravo je jedinstvenost djetetovog iskustva ono što filozofsku raspravu čini bogatom. Filozofija za djecu pretpostavlja veliko povjerenje u djecu. Vjeruje u njihove prirodne kapacitete i sklonost čuđenju, mišljenju i maštanju. Djeca izmjenjuju vlastita mišljenja i taj proces pomaže učenicima da postanu refleksivniji i počnu razmišljati za sebe i o sebi.

Ključne riječi pri opisivanju metode Sokratovih krugova su: kritičko mišljenje, samostalnost, promišljanje, razmjena ideja i mišljenja, čitanje, slušanje, dijalog, rasprava. Navedene su karakteristike temelj onoga što se naziva cjeloživotnim učenjem. Kada bismo na isti način opisivali obrazovni sustav u Hrvatskoj, ključne riječi bi uglavnom bile: tradicionalna nastava, frontalni rad, monolog, standardizirani testovi, materijalno znanje. Iz priloženog se vidi koliko naš obrazovni sustav u metodama i ciljevima promašuje potrebne vještine. Jedan od načina na koji se odnosi i kvaliteta obrazovnog sustava mogu promijeniti jest upotreba metode Sokratovih krugova ili metoda unutar same metode.

Ipak, spomenuti procesi unutar Sokratovih krugova jesu procesi koji se ne mogu očekivati od učenika razredne nastave jednostavno radi stupnja njihove psihološko-emocionalne zrelosti. Ako se prisjetimo jedne od najpoznatijih klasifikacija zadataka nastave, Bloomove taksonomije, i usporedimo do sada prikazano, metoda ima za cilj razvoj dva-ju područja: kognitivnog i afektivnog. Kognitivno područje obuhvaća razine znanja, razumijevanja, primjene, analize, sinteze i vrednovanja, pri čemu je razina primjene prihvatljiva društvena razina. Afektivno područje obuhvaća razine prihvaćanja, reagiranja, usvajanja vrijednosti i njihovo organiziranje te vrednovanje. Razina usvajanja vrijednosti je prihvatljiva društvena razina koju učenici moraju usvojiti i razviti (usp. mrežne stranice Agencije za odgoj i obrazovanje). Upravo razina primjene s glagolima ‘izložiti’, ‘primijeniti’, ‘protumačiti’, ‘prikazati’ te razina usvajanja vrijednosti s glagolima ‘objasniti’, ‘oblikovati’, ‘prosuditi’, ‘proučiti’, ‘odabrati’, ‘opisati’, ‘razlikovati’, predstavljaju ciljeve metode Sokratovih krugova. Te razine ipak zahtijevaju više uzraste i malo više znanja, iskustva i vještina.

Stechene vještine primjenom metode Sokratovih krugova važne su za ostvarivanje čovjekovih potencijala i u skladu s jednim od važnih ciljeva obrazovanja prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu Hrvatske, a on glasi: odgajati i obrazovati učenike u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima te pravima i obvezama djece, osposobiti ih za življenje u multikulturnom svijetu, za poštivanje različitosti i snošljivost te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskomu razvoju društva (usp. mrežne stranice Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH).

Prikazana je metoda idealan način za stvaranje aktivnog i odgovornog građanina, cilja većine ili svakog obrazovnog sustava. Međutim, navedeno je mnogo faktora koji trebaju biti zadovoljeni da bi metoda

uspjela. Potrebni su nastavnici koji sami već posjeduju vještine koje trebaju prenijeti učenicima. Pretpostavka je da nastavnici to imaju. Trebaju biti spremni, a mogli bismo reći i hrabri u primjeni prikazane metode jer su učenici većinom naviknuti na pasivnost u nastavi. Potrebno je pronaći metode unutar metode kojima će se učenici motivirati, međusobno povezati i naviknuti na ono što se od njih traži i očekuje. Učelnike najviše motiviraju zadaci koje smatraju izazovnim, tj. teškima, ali rješivim. Vanjska se motivacija može pojačati tako da se učenicima ukaže na korisnost, relevantnost i važnost teme ili aktivnosti za njihove potrebe. Pomoć nastavnika i očekivanja moraju u učenicima izazvati samopouzdanje, moraju osjetiti da će uspjeti uz primjeren napor. Važno je uzajamno poštivanje koje uglavnom nastane kada učenici iz naših radnji zaključče da smo stručan nastavnik i da nam je stalo do njihova napretka jer »djelotvorno planiramo i održavamo nastavu i predano izvršavamo svoje razne zadaće« (Kyriacou, 1995, 25). Nadalje, lingvo-metodički predložak treba biti povezan s nečim od važnosti učeniku. Na kraju, ali nimalo manje važno, potreban je aktivan učenik. Prethodno nabrojeno može biti idealno, ali ako učenik nije spreman surađivati i sudjelovati, čitava metoda i čitav sat propadaju. Metoda pretpostavlja angažiranog učenika i samo pod tim uvjetom ostvarivi su postavljeni ciljevi. Copeland navodi situacije i raspoloženja u kojima učenik ne surađuje ili može stvarati probleme, ali je njegovo iskustvo pokazalo da se takve situacije pojavljuju uvijek na početku, dok se učenici ne priviknu na metodu. Motivacija učenika može biti najteži dio provedbe metode Sokratovih krugova. S obzirom na opisano, učenici nisu navikli na ovakav pristup predlošku koji je predmet rasprave. Učitelj na početku primjene spomenute metode može *igrati na kartu* egzotičnosti i neuobičajenosti. Osim razvijanja vještina koje učenicima najviše nedostaju i koje su im potrebne za ono što nazivamo cjeloživotnim učenjem, cilj metode je i promjena učenikove uloge u sudjelovanju u nastavi. Najveća motivacija svakoj osobi u svemu što radi je osjećaj prihvaćanja. Ova metoda omogućuje učeniku slobodno izražavanje sebe i svoga mišljenja bez obzira na to koliko je to različito od drugih koji to prihvaćaju, iako se ne moraju nužno i slagati.

Copeland opisuje metodu kao poseban nastavni predmet koji se periodično pohađa, ovisno o dinamici i stupnju usvojenosti pravila ponašanja unutar grupe za održavanje Sokratovih krugova. Što se tiče primjenjivosti te metode u našim školama, trenutno je to moguće jedino kao dio izvannastavnih aktivnosti. Naravno, metoda je primjenjiva u

razrednoj i predmetnoj nastavi, ovisno o prirodi predmeta. Obzirom da Sokratovi krugovi zahtijevaju tekst, idealna primjena bila bi u nastavi književnosti i filozofije, ali primjenjiva je i u analizi nekog povijesnog dokumenta ili umjetničkog (likovnog ili glazbenog) djela.

Problem je obrazovnog sustava proces vrednovanja. Prema čl. 2 *Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*, vrednovanje je

»... sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a sastavnice su praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje.« (NN, 87/08., 86/09., 92/10. i 105/10. – ispr.)

Nacionalni kurikulum određuje za svako predmetno područje niz ciljanih znanja koje zajedno čine znanje, razumijevanje i sposobnosti koji tvore pedagoško postignuće. Od iznimne su važnosti i ocjenjivanje osobnih kvaliteta i stajališta, evidencija učeničkog napretka, izvještavanje o učeničkom napretku. Ocjena vlastitoga rada u razredu uključuje sastavljanje plana u nekoliko točaka za poučavanje u razredu, ocjenske ljestvice, dogovoren popis nastavničkih kompetencija. U našim se razredima još uvijek pri vrednovanju uzima samo razina znanja i odgovornost ili odnos prema radu. Vještine i sposobnosti uglavnom zanemarujemo opravdavajući se teškoćom njihova prepoznavanja i vrednovanja. Da bismo uspjeli prepoznati i vrednovati vještine i sposobnosti, potrebno je primjenjivati odgovarajuće alate. Jedan od njih je upravo metoda Sokratovih krugova. Kako bi učenik mogao argumentirati i analizirati, treba pročitati tekst, dobro ga razumjeti, slušati i promatrati drugoga u argumentiranju istoga teksta. Ako nastavnik sebi osvijesti što sve učenik treba napraviti da bi mogao postići razinu primjene i usvajanja vrijednosti, lakše će moći evaluirati pokazano znanje. A nije li evaluacija, povratna informacija o našem pokazanom znanju, radu, vještinama na bilo kojoj razini našeg djelovanja, ono što nas motivira za dalje?

Literatura

Agencija za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske. Dostupno na: <http://www.azoo.hr/>, pristup: 29. kolovoza 2012.

Copeland, Matt (2005), *Socratic Circles. Fostering Critical and Creative Thinking in Middle and High School*, Portland: Stenhouse Publishers.

Kyriacou, Chris (1995), *Temeljna nastavna umijeća: metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje*, Zagreb: Educa.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Dostupno na: www.mzos.hr, pristup: 20. kolovoza 2012.

Shaw, Ron (2008), *Philosophy in the Classroom*, Oxon: Routledge.

The Great Books Academy Homeschool Program: The Great Books Movement. Dostupno na: <http://www.greatbooksacademy.org/great-books-program/great-books-movement/>, pristup: 28. kolovoza 2012.

USE OF THE METHOD OF SOCRATIC CIRCLES IN TEACHING

Tina Marasović

The idea of the method of Socratic Circles has been born between years 1910 and 1940. Today it is known in different variations and applications. However, the method is always grounded in discussion and meta-discussion. The method fosters the development of skills and abilities needed for living in the high-tempo modern world, as well as the development of students into the active, democratic citizens. The abilities of listening, expression, analyzing, critical reasoning, and respect for different opinions and standpoints are embedded in the national curricula, but they are also the results of application of the Socratic Circles method. The main factors of the method are the teacher, suitable text, and the student, but the success of the method lies in the establishment of their interrelations.

Key words: *Socratic Circles, discussion, teacher, student, text, skills*